

Z VEDECKÉHO ŽIVOTA

Literárnokritická reflexia slovenskej literatúry 2007

22. januára 2008 zorganizoval Ústav slovenskej literatúry SAV v spolupráci s občianskym združením Lector Benevolus v Bratislave druhý ročník medzinárodného odborného seminára *Literárnokritická reflexia slovenskej literatúry*, ktorý poskytol priestor na bilančné zhodnotenie literárnych diel vydaných v období rokov 2006 až 2007, ako aj na diskusiu o nich. Podujatie, ktorého sa zúčastnili tak akademickí pracovníci, ako aj literárni kritici z Čiech a Slovenska, pozostávalo z dvoch blokov – prozaického a poetického.

Hoci literárna bilancia uvedeného obdobia bola bohatá, príspevky referujúcich o prozaických dielach, ako aj následná diskusia, sa nevdojak zamerali na rovnaké literárne texty, predovšetkým ženských autoriek. Sekciu otvorila príspevkom *Slovenská próza publikovaná 2006/2007* Dana Kršáková z Ústavu slovenskej literatúry SAV. Neposkytla iba podrobný prehľad o prozaickej produkcii minulého roku, ale v stručnosti kriticky reflektovala predovšetkým tie tituly, v ktorých identifikovala „nábeh na silný umelecký tvar a výpoveď“ a pokus o výpoveď so širšou platnosťou (vyzdvihla predovšetkým prózu Jany Juráňovej *Orodovnice* s jej radikalizujúcim gestom zameraným na štruktúry slovenskej spoločnosti). Neopomenula ani texty „popliteratúry“ (M. Hvorecký, P. Bilý, P. Weiss). Za základnú črtu väčšiny textov označila najmä autorské hľadanie jednotlivých tvorcov.

Vystúpenie Vladimíra Barboríka (Ústav slovenskej literatúry SAV, Bratislava) *Návrat domov: K niektorým tendenciám slovenskej prózy...* prinieslo jednak dôkladnú interpretačnú analýzu umelecky najvýraznejších próz daného obdobia (D. Dušek: *Zima na ruky*, J. Juráňová: *Orodovnice*, V. Klimáček: *Námestie kozmonautov*, M. Kompaníková: *Biele miesta*, M. Kop-

---

csay: *Zbytočný život*, M. Zelinka: *Teta Amula*, S. Žuchová: *Yesim*), jednak v ňom referujúci poukázal i na spojitosti medzi týmito navonok rôznorodými textami, na dominujúce tendencie v nich. V. Barborík taktiež konfrontoval podobu súčasnej prózy s tvorbou deväťdesiatych rokov a vymedzil rámce, v ktorých sa súčasné prózy pohybujú – ako ich ústredné témy identifikoval domov a pamäť. Jeho príspevok uzavrela reflexia problému súčasnej spoločenskej požiadavky po románe a reálne možnosti (nemožnosti) jej naplnenia.

Poetike próz Moniky Kompaníkovej, Jany Juráňovej, Inge Hrubaničovej a Ivicy Ruttkayovej sa venovala Marta Součková (Katedra slovenskej literatúry a literárnej vedy, Inštitút slovakistiky, všeobecnej jazykovedy a masmediálnych štúdií, FiFPU). Interpretáciou jednotlivých textov sa dotkla otázok ženského písania, pričom skonštatovala, že „ženské hlasy“ pôsobia v momentálnej literárnej situácii výraznejšie. Poukázala na podoby a modalities stratifikácie žensko-mužského sveta v prózach uvedených autoriek, v prípade I. Hrubaničovej a I. Ruttkayovej reflektovala i mieru autorskej exhibície, ako aj mieru ich „poučenosti“, resp. erudície danú literatúrou či profesiou.

Ivana Taranenková (Ústav slovenskej literatúry SAV, Bratislava) sa vo svojom vystúpení zamerala na tvorbu autoriek feministického vydavateľstva *Aspekt*. Konfrontovala východiská feministického svetonázoru, či myslenia o literatúre s ich realizáciami v konkrétnych textoch.

Interpretácii knihy Inge Hrubaničovej *Láska ide cez žalúdok* sa venoval Radoslav Pasia z Kabinetu slovakistiky FiFUK, Praha. Vymedzil základný okruh tém jej textov a za ich základný výstavbový princíp určil surfovanie a komunikačný skrat. Upozornil na súvislosti Hrubaničovej tvorby s jej pôsobením v divadelných projektoch. Takisto poukázal na jazykový aspekt próz a básní, kde sa predvádza „jazyk v chode“.

argumentácie. Možno ho chápať ako istú formu stotožnenia so spomínanou dobovou reflexiou. Nevššima si ani teoretické práce o poetike socialistickeho realizmu, ktoré boli publikované po roku 1989 – Mináčovu prozaickú tvorbu nemožno totiž interpretačne uchopiť bez rešpektovania tohto žánru a snaha „odideologizovať“ ho smeruje kontraproduktívne len k ďalšej ideologizácii, čoho sme boli svedkami aj v deväťdesiatych rokoch. To by však už bola iná kapitola, pretože napriek tomu, že po roku 1989, keď sa vytvorili podmienky na opätovnú kritickú interpretáciu Mináčovej tvorby, sa na literárno-kritický odkaz šesťdesiatych rokov nenadviazalo, možno hovoriť skôr o príležitostných kritických štúdiách (P. Zajac, M. Šútovec, V. Barborík). Medzi najaktuálnejšie práce, ktoré sa venujú tvorbe Vladimíra Mináča, patria *Dejiny slovenskej literatúry III* (2004) od Viliama Marčoka, kde autor venuje prevažne kritickému hodnoteniu diel tohto spisovateľa relatívne veľký priestor.

Na strane druhej v deväťdesiatych rokoch pretrvávala aj snaha pokračovať v účelovo politickej a ideologickej adorácii tvorby V. Mináča, o čom svedčí napríklad príležitostný zborník *Život a dielo Vladimíra Mináča* vydaný v roku 1997. Úroveň jednotlivých príspevkov tu nielen zaostáva za štúdiami o tvorbe V. Mináča, ktoré vyšli v období normalizácie, ale takmer celý zborník je dokonca ideologicky tendenčnejší v snahe úporne obhájiť, retušovať alebo zatajiť určité momenty jeho tvorby, ktoré by mohli poškvrniť jeho petrifikovaný obraz. Dokonca sa poukazuje na Mináčovu údajnú iróniu, čo je nielen v rozpore so samotnou povahou jeho textov (s výnimkou *Výrobcu šťastia*), ale aj tvrdeniami autora, ktoré Mináč vyslovil po roku 1989 (rozhovory s Petrom Holkom). Zmienka o údajnom ironickom podtexte v prípade tretieho dielu *Generácie* sa objavuje aj v Pokorného argumentácii, autor ju opäť len mechanicky preberá bez toho, aby ju podrobil detailnejšiemu interpretačnému skúmaniu. (O mináčovskej irónii ako pôvodne nezamýšľanej hovorí v šesťdesiatych rokoch Bohuslav Kováč – nechcená irónia má v tomto prípade úplne odlišnú významovú modalitu.) Ako literárne prepracovanejšia a komplexnejšia v rámci dobových možností možno hodno-

tiť zborník *Biografické štúdie* z roku 1981 vydaný Maticou slovenskou, do ktorého prispeli autori ako J. Noge, F. Miko, A. Bagin, V. Petrik, J. Števček, R. Chmel, S. Šmatlák, J. Bžoch. Pod príkrovom ideologického nánosu tu nachádzame nielen snahu o dôsledný interpretačný rozbor Mináčových diel, ale aj hľadanie hodnotových a literárnych súvislostí, ktoré sú určitým interpretačným rezervoárom. V duchu Pokorného písania je však príznačné, že skôr argumentačne čerpá zo zborníka vydaného v roku 1997, čím svoju prácu posúva mimo literárno-historického rámca, navyše jeho vektor smeruje akoby do nedávnej minulosti. V tejto súvislosti sa vnucuje otázka o pragmatike celej práce – vyzerá to, akoby autor recykloval text, ktorý pôvodne niekedy v osemdesiatych rokoch vznikol ako súčasť inštitucionálnej prevádzky (diplomová práca, dizertácia) a po malých kozmetických úpravách ho dnes odbornej verejnosti predkladá ako vedeckú monografiu. Aj takúto podobu môže niekedy nadobudnúť kontinuita vedeckého výskumu a navyše, v slavistike sa to akosi „stratí“.

Rád by som v závere konštatoval, že treba uvítať každú snahu o kultiváciu česko-slovenských literárnych vzťahov – tie sa pred rokom 1989 realizovali viacerými „kanálmi“, oficiálnymi i neoficiálnymi, pričom aj v tejto rovine je potrebná diferenciácia. Hoci tu existovala snaha dištancovať sa od prvorepublikovej demokratickej a kultúrnej tradície masarykovského humanizmu a vytvoriť voči nim alternatívu „revolučného“ odkazu, zároveň je tu zreteľná aj línia, ktorá na tieto tradície tvorivo nadväzovala. Rovnako treba oceniť aj záslužnú prácu slovakistov, vďaka ktorým sa slovenská literatúra stáva súčasťou celoeurópskeho kultúrneho povedomia.

V prípade prezentovanej práce to však neurobím: nie je práve najvhodnejšie, ak sa toto povedomie má realizovať cez literárno-estetické zhodnocovanie ideologicky tendenčných próz. Tým však nechcem povedať, že kritické čítanie takýchto textov nemá v literárnej histórii svoje miesto, ba práve naopak. V prípade Pokorného monografie by som však o kritickom čítaní nehovoril.

Pavel Matejovič

V referáte o prozaickej zbierke Silvestra Lavrika *Perokresba* sa Karol Csiba z Ústavu slovenskej literatúry SAV v Bratislave zaoberal autorskou metódou, ktorú tento prozaik uplatnil a základnými tematickými a výrazovými momentmi jeho textov – protipostaveniu malicherného a podstatného, zvyrazňovaniu marginálneho ako hodnoty, ako aj jazykovej hre a torzovitosti výpovede a stanovísk.

Diskusia, ktorá blok venovaný próze uzavrela, sa koncentrovala predovšetkým na problematiku, resp. podobu a situáciu „ženského písania“, „feministického písania“ v súčasnej literárnej produkcii. V konfrontácii s českými kolegami vysvitlo, že v českej literatúre sú tieto témy marginálne a nestrhávajú na seba takú pozornosť ako na Slovensku.

Poetickú sekciu otvorila úvodná správa Ľubice Somolayovej z Ústavu slovenskej literatúry SAV. Jej referát však neobsahoval jednoduchý kvantitatívny výpočet básnických kníh, ktoré boli vydané v rokoch 2006/2007. Typologicky sa zamerala len na niekoľko zbierok. Predmetom jej záujmu boli viaceré umelecké fenomény. Do výberu publikovaných diel zaradila zbierku K. Kucbelovej *Šport*, v ktorej upozornila na prítomnosť procesuálnej podstaty bytia a na viaceré podoby vykresľovaného sveta personálnych vzťahov. V zbierke E. J. Grocha *Em* si všimala načrtnuté hranice medzi telom a vonkajším svetom. Rovnako v nej identifikovala transcendentnosť spojenú s telesnosťou a duchovnú esenciu vecí spojenú s vlastnou úplnosťou a zavíšenosťou. Zbierku J. Štrassera *Staré železo* konfrontovala s pozíciou samotnej poézie, v ktorej odkryla ironické gesto voči vonkajšiemu svetu a prítomný aspekt civilnosti a fragmentárnosti. Rozmer minimalistických, strohých básní rekonštruovala v zbierke M. Haugovej *Biele rukopisy*.

Zbierku N. Ružičkovej *Parcelácia vzduchu* analyzoval príspevok Jany Pácalovej (z rovnakého pracoviska). Zamerala sa v ňom na interpretáciu intímnych obrazov vnútorného sveta mikrokozmu, ktorý dopĺňa referencia letargických a znudene pôsobiacich pozorovaní člove-

ka. Poukázala na viditeľné posuny smerom od sofistikovanej poetiky k podobám prístupnejšieho a láskavejšieho veršovania, ktorému v najlepších básňach nechýba originálna poetika citu. Podľa nej zohrávajú v autorkinom písaní dôležitú úlohu téma komunikácie a základné motívy kože a cibule. Tie reprezentujú základné metaforického vrstvenia, ktoré zotrvávajú v asociatívnom radení obrazov. Zbierke však vyčíta občasnú verbalizáciu.

Na príspevok Jany Pácalovej nadviazal Ján Gavura z Katedry slovenskej literatúry a literárnej vedy Filozofickej fakulty Prešovskej univerzity. Diskutované premeny v poetike zbierky N. Ružičkovej *Parcelácia vzduchu* však vnímal pozitívnejšie. Vo svojom príspevku upozornil na protikladnosť a viaceré úrovne zobrazovaného sveta, z ktorého vychádzajú možnosti viacnásobných vzťahov. Tie majú podobu neintenzívnych stretnutí. Rovnako reflektoval motívy cibule, kože, prenikania, jablka. Ďalej si všimal procesualnosť poetiky, interpretačný hermetizmus, ktorý znemožňuje interpretáciu autorkinho estetického sveta. Pramene určitej básnickej vyčerpanosti vidí v úzkom poetickom registri. Za charakteristický prvok autorkinej tvorby považuje možnosti dynamického čítania, ktoré by ju zjednodušilo.

V ďalšom príspevku sa Michal Jareš z Ústavu pro českou literaturu Akademie věd ČR venoval zbierke M. Haugovej *Rastlina so snom: Vertikála*. Prostredníctvom prístupu k meditatívno-psychologickej polohe čítania odkryl protikladnosť vertikálneho a horizontálneho pohľadu na svet. Všimal si otázky, ktoré sa dotýkajú pozície poézie v 21. storočí a zároveň referoval o impulzoch samotného autorkinho písania. Poukázal na súvislosti s motívmi sna, smrti, konečnosti a strachu pred starnutím.

Iva Málková z Katedry české literatury, literárnej vedy a dejín umění Filozofickej fakulty Ostravské univerzity sa zamerala na niekoľko zbierok, v ktorých si všimala otázky poetiky verša a zmyslu umeleckého diela. Do výberu publikovaných diel zaradila zbierku J. Buzássyho *Dvojkridle dvere*. V nej poukázala na autorské tematizovanie citlivých bodov podstaty

ľudskej existencie. V zbierke S. Repar *Nahá v trní* si všímala podoby tvarového deštruovania verša. Tie sú v tomto prípade totožné s existenciou citátu. Zbierku P. Bilého *Posledná sestra milencov* naopak konfrontovala so snahou o veršový celok. Prítomnosť rozmeru mystiky identifikovala v zbierke M. Haugovej *Rastlina so snom. Vertikála*. Moment cudnosti, využívanie tradičného potenciálu verša a dômyselné sentencie ponúka podľa nej čítanie zbierky J. Gavuru *Každým ránom si*. Svoj príspevok ukončila pohľadom na zbierku E. J. Grocha *Em*.

Referujúci Pavol Markovič z Katedry slovenskej literatúry a literárnej vedy Filozofickej fakulty Prešovskej univerzity hovoril o zbierke I. Štrpku *Tichá ruka. Desat' elégií*. Upozornil na otázku kontaminácie básnického jazyka a analyzoval problém dominantného motívu a podôb metaforickosti. V tejto súvislosti si všímal využitie samotného jazyka, ktorý akoby nezapadal do kontextu jednotlivých básní, ale ponechával si svoj pôvodný význam. Takáto neproduktívna heterogénnosť jazyka je podľa jeho vyjadrenia problémom celej zbierky.

Edita Prihodová z Katedry slovenského jazyka a literatúry Filozofickej fakulty Katolíckej univerzity v Ružomberku sa vo svojom príspevku sústredila na zbierku P. Urbana *Vínny duet*. Poukázala na explicitný fenomén videnia

sveta ako umeleckého obrazu. Okrem toho reagovala na prítomné aspekty antropomorfizačnej metafory, ktorá občas prekračuje hranice estetického rétorizmu a sentimentalizmu. Napriek výhradám prisúdila Urbanovi schopnosť napísať invenčnú báseň.

V záverečnom referáte sa Eva Pariláková z Ústavu literárnej a umeleckej komunikácie Filozofickej fakulty Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre zamerala na rekonštrukciu poetiky niektorých básní E. J. Grocha. Všímala si dominanciu prírodnej symboliky, ktorá podlieha častej enumerácii podobných motívov. Zároveň poukázala na tvorivý proces presunu smerom od intelektuálneho k zmyslovému vnímaniu existencie. V nej zostáva otázná podoba básnikovej intimitnosti, ktorá sa nevyhýba explicitne opísaným motívom ženského tela. Charakter implicitného znázornenia týchto obrazov sa podľa jej vyjadrenia dotýka biblických odkazov.

Následná diskusia, ktorá uzavrela odborný seminár, nastolila otázky hodnotového zaradenia súčasnej slovenskej poézie a prózy ako aj identifikácie opakovaných a prenášaných motívov. Z pohľadu jednotlivých hodnotení vyznela ako esteticky vyhranenejšia a relevantnejšia aktuálna tvorba slovenských prozaikov.

Ivana Taranenková – Karol Csiba

ERRÁTA

V *Slovenskej literatúre*, roč. 54, 2007, č. 6, s. 460 v poznámke pod čiarou došlo nedopatrením k chybnému uvedeniu iniciálok:

Namiesto LYOTARD, J.-P. má byť správne LYOTARD, J.-F.

Za chybu sa všetkým ospravedľňujeme.

Redakcia